Crăciunul - o sărbătoare atât de familiară, şi totuşi...ce ştim cu adevărat despre ea ?

«De Crăciun sărbătorim Naşterea Mântuitorului Iisus Hristos...»

Oamenii contemporani grăbiți ignoră misterul care învăluie cele două sărbători îngemănate la 25 decembrie, în solstițiul de iarnă, *ca doi brazi într-o tulpină, ca doi ochi într-o lumină*:

- sărbătoarea gazdă a lumii vechi – ziua Moşului Crăciun/naşterea Soarelui nebiruit Mithra
- sărbătoarea găzduită – ziua Naşterii Pruncului Sfânt al lumii creştine.

Sărbătorirea Crăciunului a fost prima oară consfințită la Roma în 354 e.n.[1], cum în Biblie nu exista o dată corespunzătoare naşterii lui Iisus Cristos şi cum Cultul soarelui – tradiție considerată păgână, era adânc înrădăcinată în conştiința maselor, fiind greu de eradicat, Papa Liberius a decis să suprapună peste importanta dată de 25 decembrie, adică ziua naşterii lui Sol Invictus Mithras, cea de a doua mare sărbătoare a creştinității - naşterea lui Iisus Christos.

1. Semnificația şi posibilele origini ale cuvântului *Crăciun.*

1.1. *Moş Crăciun*, bătrân ca Timpul însuşi, este o divinitate arhaică, reprezentarea folclorică a lui *Saturn senex*, numit şi *Deus Daciae*, supranumit şi *Omul*, *Cronos*, *Zamolxe, Zeul Moş*. *Saturnaliile* – serbate la 25 decembrie şi având origine carpatică – au precedat cu multe secole fundarea Romei[2]. În timpul Saturnaliilor, cei bogați făceau daruri celor săraci pentru a cinsti epoca de aur a libertății, când Saturn împărățea peste toată lumea cunoscută.

Crăciun este masca milenară a unui cioban zeu-moş, creatorul a toate câte sunt, pe chipul căruia timpul a încremenit : «Şezi, Crăciun, Sfânt Bătrân şi ridică pe Sf. Ion», «E ziua lui Crăciun, lui Moş Crăciun cel Bătrân». El aducea daruri : caş, urdă, mere, nuci, colaci şi vin: «C-aşa-i legea din bătrâni, / Din bătrâni, din oameni buni, / Să se dea, la Sânt Crăciun / Un colac şi-un vinaț, bun».

Este uşor de observat că nu există nici o legătură între Moş Crăciun multimilenar al tradiției şi *Santa Claus,* imaginea gazetărească[3] sau cea de marketing lansată în anii '30, de către compania americană Coca-Cola[4], moşul în tunică purpurie cu guler alb, simbolizând licoarea roşie cu spumă albă, energetizantă, de larg succes pe piață printre copii, mai ales.

1.2. Crăciunul, era cea mai importantă sărbătoare a erei precreştine. După vechile calendare, creştinii au sărbătorit mai mult de un mileniu *Anul Nou* în ziua de *Crăciun* : la Roma în Cancelaria papală era folosit şi în secolele XIV-XVII, sub numele de *stilus curiae Romanae*, în Germania până în secolul al XVI-lea, în Anglia din secolul al VII-lea până în secolul al XIII-lea, în Franța numai în 1564 s-a hotărât începerea Anului Nou la întâi ianuarie, în Rusia schimbarea s-a făcut sub Petru cel Mare, în Țările Române până la sfârşitul secolului al XIX-lea.[5] La românii din Banat ori Transilvania şi în prezent ziua de 1 ianuarie se numeşte Crăciunul Mic, nu Anul Nou.

1.3. Din ținuturile acoperite de păduri şi nea, împânzite de sihăstrii, coborau an de an în satele din văi, asceți bătrâni înveşmântați în cojoace mițoase, cu desagii plini de crengi sfinte de *vâsc*, considerat panaceu, leac pentru toate bolile oamenilor (de inimă, de oase, epilepsie, astm, otrăvire, tumori, sterilitate) şi chiar pentru animale (contra viermilor în nas la miei şi mai ales a scorbutului, fiind bogat în vitamina C, ca vitele să nu-şi piardă dinții şi să fie nevoiți, să le taie).

Vâscul conține viscotoxină, viscoliza, amine, aminoacizi, vitamina C şi E etc.[6]

---

[1] *Julia Maria Cristea* ***- Viena - Seria: Istorie şi etnografie, Sărbătoarea Crăciunului (1)*** http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Sarbatoarea%20Craciunului%20de%20JMC%201.htm

[2] A se vedea autorii antici Macrobius, Mnaseas, Diogene Laertios, Hesychius ş.a., citați de cercetătorul **Gabriel Gheorghe** în eseul *Originea cuvîntului Crăciun*, în volumul *Studii de cultură şi civilizație românească*, Fundația Gândirea, Bucureşti 2001, pag. 117 ; pentru grafia anumitor cuvinte cu conservarea lui *î* din *i* vezi şi eseul despre vocala *â,î* din indo-europeană susceptibilă să fie confundată cu a şi cu i, op.cit., p.97-99, www.gandirea.ro

[3] **Thomas Nast** invented" the image popularly recognized as Santa Claus for the 1862 Christmas season *Harper's Weekly* cover, vezi site-ul http://cartoons.osu.edu/nast/santa_camp.htm

[4]. În 1927 cotidianul New York Times comenta că în sfârşit înfățişarea lui Santa Claus a fost standardizată după prototipul de mai sus(…) imaginea bunului moş pe care-l cunoaştem noi, s-a născut dintr-o reclamă pentru firma The Coca-Cola Company" realizată de **Haddon Sundblom**, desenatorul american de origină suedeză, în http://en.wikipedia.org/wiki/Haddon_Sundblom

[5] **Antoaneta Olteanu** în *Calendarele poporului român,* Ed. Paideia, Buc.2001, p.556

[6] **G.Gheorghe**,op.cit., p.123, sau http://www.gandirea.ro/craciun.php

Vâscul, planta miraculoasă veşnic verde, a cărui rădăcină nu atinge pământul, era atârnat sus la grindă, ca talisman care apără sănătatea şi casa. Când se usucă, vîscul devine la culoare ca aurul, de unde şi numele cărții lui **G.J. Frazer -** *Creanga de aur*. Poate cu aceste crengi verzi cu bobițe alb,e colindătorii binecuvântau creştetul oamenilor de Anul Nou în obiceiul *sorcovei*.

Astfel, una din originile cuvântului *Crăciun* ar putea fi sărbătoarea «crăcilor de aur» sacre, iar Moşul cu crăci să fi primit de la săteni numele de Moş Crăciun, cum presupune cercetătorul **Gabriel Gheorghe** în studiul citat.

1.4. Crăciunul măsoară totodată rădăcinile adânci ale civilizației europene, într-un formă primordială, atingând perioada unui **cult solar autohton** (focul fiind simbolul soarelui, al căldurii şi luminii divine). Strămoşii românilor, considerați de **Marija Gimbutas**[7] **(**cercetătoare de prestigiu la U.C.L.A.–USA) a fi edificat cea mai veche civilizație europeană, ***Old European Civilisation*** - 6.500 - 3.500 î.e.n. Aceştia erau un popor stabil, care îşi construia temeinic aşezările şi trăiau din agro-păstorit, ştiind să prețuiască sacralitatea, reprezentată prin soare, lună şi stele, neavând nevoie să împrumute un cult solar, din alte părți ale lumii.

Prin urmare, în Europa solarismul este mai vechi decât cultul, presupus oriental, al lui Mithra, cum observă **Petru Caraman**[8]. El aduce ca probe datini răspândite la aproape toate popoarele Europei (români, germani, sârbo-croați, bulgari etc.): rostogolirea *roților de foc* din crăci aprinse pe costişă, *colacii de Crăciun* care imita forma soarelui, *arderea butucului* în noaptea de Crăciun (la sârbi : *badnjak, badnje veče)*.

La români în nopțile solstițiului roți de car îmbrăcate în crengi şi paie erau aprinse şi se dădeau de-a dura de pe înălțimi la vale, împrăştiind scântei pe ogoare ca să le facă roditoare. Tinerii alergau pe lângă roți, bătând din tălăngi şi chiuind: „Păzea că vine roata de foc/ cu belşug şi noroc; / Păzea că vine soarele/ şi vă arde picioarele, / păzea, păzea”[9]

Era o sărbătoare a focului de iarnă, admirabil descrisă de savantul american **James Frazer** (capitolul „Sărbătorile focului”: *Chapter 63. The Interpretation of the Fire-Festivals. Section 2. The Solar Theory of the Fire-festivals*) : „Buşteanul Crăciunului, care ocupă un loc atât de important în sărbătoarea populară, avea la origine rolul să ajute soarele aflat în chinurile re-naşterii în miezul iernii să-şi reaprindă lumina ce părea că se stinge.” [10]

Hora sacră în jurul rugului aprins la Crăciun se desfăşura în sensul mişcării soarelui pe cer. La români hora e un joc religios, relict heliolatric, prin care oamenii se rugau pentru cele trebuitoare. Ridicând mâinile în dans preamăreau soarele, iar bătând pământul cu picioarele cereau rod bun pe ogoare, în livezi şi grădini: „Bate hora din picioare/ să răsară iarăşi soare; / bate hora tot pe loc / să răsară busuioc”[11].

În albaneză *crencia* sau *kercü,-ni* este craca, butucul sau buturuga care se aprinde în noaptea de Crăciun, cum arată **E. Çabej**[12]

Julia Maria Cristea relevă datini similare, europene. În Franța rurală, cea mai semnificativă tradiție, la sate, este cea a „Buturugii de lemn”, care este arsă la foc mic, în căminul, soba, sau în curtea fiecărei case, iar după sărbătoarea Crăciunului, cenuşa rămasă este împrăştiată pe câmp, pentru a aduce noroc şi o recoltă bogată. La oraş se face doar o prăjitură specială cu aspect de buturugă, numită „buche de noel".În Scandinavia şi în nordul Germaniei se aprinde, prin tradiție, unui foc uriaş din lemn, în noaptea de Crăciun.

În Grecia o tradiție veche, păstrată şi acum cu sfințenie, este aprinderea în noaptea de Crăciun a celui mai masiv trunchi de copac, denumit Christoxylo.

---

[7] **Marija Gimbutas**, prefața studiului *Civilizație şi cultură.Vestigii preistorice în sud-estul european*, (ediția românească 1989): România este vatra a ceea ce am numit Vechea Europă, o entitate culturală cuprinsă între 6.500-3.500 î.e.n., axată pe o societate matriarhală, teocratică, paşnică, creatoare şi iubitoare de artă… o cultură a unei societăți de agricultori. A devenit de asemenea evident că această străveche civilizație europeană precede cu câteva milenii pe cea sumeriană.”

[8] **Petru Caraman**, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români şi slavi*, Iaşi, 1931

[9] **Romulus Vulcănescu,** *Mitologie română*, Ed. Academiei, Bucureşti 1985, p. 382

[10] http://www.sacred-texts.com/pag/frazer/gb06302.htm

[11] **Romulus Vulcănescu,** *Mitologie română*, Ed. Academiei, Bucureşti 1985, p.372-373

[12] *Studia Albania*, XVI, p.35-104, apud **Romulus Vulcănescu**, *Mitologie română* Ed. Academiei, Buc.1985, p.330

Timp de 12 nopți (între datele de 24 dec. – 6 ian.) este ținut aprins Focul de Crăciun, menit să ardă spiriduşii răi, numiți Kalikanzari, care în acest interval de timp devin foarte activi. În Italia timp de 12 zile, între Crăciun şi Epiphania (Bobotează) în cămin arde trunchiuri de frasin, ca simbol de Crăciun.[13]

Sorin Paliga observă că paralela *Crăciun-butuc* este întâlnită şi în cazul formei italiene *ceppo*, care înseamnă atât „Crăciun", cât şi „butuc, buturugă", deci *sărbătoarea Crăciunului* este de fapt *sărbătoarea butucilor*, a crăcilor aprinse de Crăciun.[14] Aceeaşi moştenire spirituală precreştină e atestată de **Joan Sabin** şi la britanici: cazanele cu catran arzând purtate pe creştet la Allandale în Northumberland, cu care e aprins un rug uriaş în noaptea dintre ani, sau mingile de foc făcute din sârma împletită, umplută cu aşchii şi rumeguş muiate în parafină (*swinging fireballs)*, aprinse la miezul nopții şi rotite deasupra capului de scoțieni în Stonehaven[15].

Iată alte ilustrări de la români: «În noaptea de Crăciun nu trebuie să se stingă focul. Se pune în această noapte un buştean în foc, numindu-se buşteanul Crăciunului» ; «cenuşa buşteanului care arde în noaptea Crăciunului e împrăştiată prin grădini, pentru rodirea lor» ; «La Crăciun cerul este deschis»[16]. O altă credință[17] spune cã anul care începe va fi luminos şi spornic pentru familiile care în noaptea Anului Nou, vor ține lampa aprinsã pânã la ziuã.

1.5. Românii din Bucovina cred că Dumnezeu a lăsat colindele ca în fiecare an toți oamenii să audă numele cel sfânt al Domnului şi să lase răutațile. Când colindele nu vor mai răsuna pe pământ, lumea va încăpea pe mîna diavolilor[18]. Se cuvine o mențiune aparte despre datina *umblatului în colindețe* în Transilvania : colindătorii, numiți *pițărăi*, îşi pregătesc nişte ciomege din crăci de alun, «pe care le despoaie de coajă, le înfăşură cu tei, în formă de spirală, le udă şi le pun la fum, spre a ieşi pestrițe», apoi se adună în seara de Ajun, fac un foc, joacă hore, cântă şi spun poveşti până la miezul nopții, când încep să colinde pe la gazde : „*Bună sara lui ajun, / Da-i mai bunã a lui Crãciun. / Dã-mi şi mie un pizărău, / Că-s pruncul lui Dumnezeu."* Stăpânul casei băga în traista fiecărui copil câte un pizărău, adică un colăcel făcut din făină de grâu, apoi scotea mere, nuci şi bani din metal, iar copiii se înghesuiau să le adune. «Când intră în casă răscolesc focul din vatră cu *colindèțele* lor, adică cu ciomegele, ca să arză astă noapte focul până la ziuă (...) Colindătorii pleacă şi mulțămesc pentu darurile primite cu aceste cuvinte : *Noi ieşim şi Dumnezeu intră*. Săteanul nostru român ține foarte mult la datina umblatului *în colindețe* si fiecare îşi trimite odrasla în cel puțin trei ani de-a rândul, căci în popor se crede că a umblat în colindețe şi Domnul Hristos.»[19]

Tudor Pamfile menționează obiceiul şi în nordul Olteniei : se alege un vătav, cu numele *vătrai*, căci intră întâiu în casa omului şi bodicăie cu colinda în foc… Când pițărăii au intrat şi ei după el, omul caută să-i omenească pe toți şi scoate o coțovaică (coajă de dovleac), cu semințe de cânepă, in, porumb, grâu, semințe de dovleac şi i le dă vătraiului. Vătraiul ia cu mâna, aruncă în toate părțile, pe casă, şi zice: „*Să crească, / Să înmulțească, / La mulți ani ca sa înflorească / Câte cuie pe casă, / Atâția galbeni pe masă, / La anul şi la mulți ani*!". Atunci omul iese cu desagii şi le dă la toți pe rând pițărăi : covrigi, simigi, boabe fierte, pere, mere, colivă, țuică fiartă, vin şi altele."[20] Aceste toiege din bețe, nuiele ori crăci cu ornamente pirogravate, folosite pentru ritualul scormonitului în focul de Crăciun puteau de asemenea să contribuie la denumirea Crăciunului.

Romulus Vulcănescu aminteşte şi bâtele magico-rituale „cap de cal" ce simbolizau razele soarelui în *dansul căluşarilor*.

---

[13] **Julia Maria Cristea** - Viena - Seria: Istorie şi etnografie, Sărbătoarea Crăciunului (1) ***http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Sarbatoarea%20Craciunului%20de%20JMC%201.htm***

[14] Influențe romane şi preromane în limbile slave de sud, 2003, editia a II-a electronică,p.48, egg.mnir.ro/pdf/**Paliga**_Infl**Romane**.pdf http://www.unibuc.ro/ro/cd_sorpaliga_ro

[15] **Joan Sabin**, *Customs and Traditions*, Oxford 1973, p.7-8

[16] *Calendarele poporului român,* Ed. Paideia, Buc.2001, de **Antoaneta Olteanu**, p.557-558, preluare din culegerea lui **Adrian Fochi** *Datini şi eresuri populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea*, Ed. Minerva, Buc.1976

[17] amintită în monografia Hălmagiu pe treptele timpului", de **Vasile Buta** Editura Sophia, 1999,

[18] **Antoaneta Olteanu**, op.cit., p.556, apud **Ion Ghinoiu**, Obiceiuri de peste an

[19] **Antoaneta Olteanu**, idem, p.548, preluare din **Teodor Bălăşel**, *Şezătoarea*, anul XXIV, nr.3-4, 1916, pp.43-47

[20] www.CrestinOrtodox.ro - Mos-Ajunul

El menționează cultul *cailor solari* în Europa de vest sub formă de *Pferd-Ritters* la germani, *cheval jupon* la francezi şi *hobby horse* la englezi,[21] precum şi *dansul căiuților* la solstițiul de iarnă în România. *Dansul căluşarilor* a fost pus în legătură şi cu dansul antic al *collisaliilor.* In Oltenia se juca un «căluş de iarnă» la malul Dunării pe gheață. În dansul lor ritual, bărbații purtau *toiege - mascoide* din lemn cu capete de cai albi - *cai solari,* cu care alungau duhurile rele din pământ şi din văzduh.

1.6. Consacrarea rituală a *bradului* în sărbătorile solstițiului de iarnă este anterioară erei creştine, aşa cum demonstrează cercetătorul **Romulus Vulcănescu** în studiul *Mitologie română*[22] : «În paleo-folclorul român bradul ca arbore cosmic e consemnat într-o descriere impresionantă : *Sus în vârful muntelui / creşte bradu' brazilor, / de mare şi înfoiat / tot ceru' l-a îmbrădat, / soarele în cetini, / luna între ramuri / mii şi mii de stele, / între rămurele.* (...) Bradul a fost şi este prezent în ceremonii şi rituri, proprii vieții săteanului român».

Bradul este *arbore de naştere*, de înfrățire simbolică între noul născut şi un brăduț ; este *arbore de nuntă* (stâlpul de nuntă pe care se leagă năframa, busuiocul şi plosca de vin care se înmânează miresei) ; *arbore de judecată* (bradul de jurământ şi bradul justițiar); *arbore funerar* care ajută sufletul în marea trecere peste apa sâmbetei sau Marea Neagră, *arbore de pomană* de care atârnă colaci şi mere; *arbore de bun augur* în colinde şi *coloana cerului,* axis mundi, având coroana în ceruri şi rădăcinile în pământ. Creatorul lumii a izbit cu toiagul în apele primordiale şi ele s-au deschis în locul acela şi s-a ridicat falnic un brad fosforescent, picurând stropi de apă luminoasă (idem, p.484). Obiceiul de a împodobi la solstițiul de iarnă, uşile, ferestrele şi casa cu crengi de brad sau pin, în credința că aduc noroc, viață lungă, prosperitate şi fertilitate, datează cu mult înaintea creştinismului. La popoarele nordice ramurile de brad cu care se împodobeau iarna casele, erau un mijloc de a lupta împotriva demonilor şi duhurilor rele, care, se credea că în perioada răscrucii dintre ani, umblau printre oameni. Totodată, faptul că rămâneau întotdeauna verzi, era o speranță în renaşterea luminii şi venirea primăverii. Acelaşi rol îl are în Germania şi Austria tradiția „Coroanei de Advent”, făcută din crengi de brad, cu lumânări care se aprind pe rând în decembrie, până în seara de ajun[23]

1.7. Cultul soarelui a fost asimilat în sărbătoarea creştină a Crăciunului.

Grecii, egiptenii, sirienii vechi, serbau pe 25 decembrie, naşterea Soarelui. În Egipt, fiul lui Isis, împărăteasa cerurilor, se naşte chiar în preajma solstițiului de iarnă.*Yule* este numele caldeean, pentru copil sau prunc. Însuşi numele popular al sărbătorii Crăciunului la britanici – *Yule-day*, îi dovedeşte originea păgână. Strămoşii anglo-saxonilor numeau data de 25 decembrie *Yule-day* sau *Ziua-Pruncului*, iar noaptea din ajun *Noaptea-Mamei*, cu mult înainte de a ajunge în contact cu creştinismul.[24] În Imperiul Roman în anul 274 e.n. împăratul Lucius Domitius Aurelianus a ridicat la Roma un templu, dedicat lui Sol Invictus - Zeul Soare nebiruit, apărător al imperiului, şi a decis celebrarea cultului Soarelui, ca un cult oficial de stat: *dies natales Solis invicti*. Pentru cinstirea soarelui învingător se aprindeau focuri enorme,ca reprezentări pământene ale zeului celest. Noul născut era personificat la egipteni ca un prunc, care era arătat mulțimii la miezul nopții, ca prilej de bucurie: «Fecioara a născut, lumina creşte!»[25].

Sărbătoarea solstițiului de iarnă, denumită de germani Julfest, (la englezi *Yule*) era ținută în toate țările Europei de nord, în strânsă legătură cu fertilitatea şi cultul morților prin ospețe cu mâncăruri abundente, cortegii de măşti etc[26].

1.8. Prin naşterea lui Mithra : lumea cea veche sărbătorea creşterea luminii, care biruieşte forțele întunericului”[27]. Mithra era cunoscut drept Domn al Adevărului şi al Luminii Cereşti.

---

[21]**Romulus Vulcănescu,** *Mitologie română*, Ed. Academiei, Bucureşti 1985, p.378:”Se pare că aculturația celtică a calului solar se întinde aproape la întreaga Europă”

[22]idem, cap. *Fitomitologie,* 4.*Modelul arborelui cosmic*, p.485-486)

[23]vezi **Julia Maria Cristea**, op. cit., Viena AGERO Stuttgart® - Deutsch-Rumänischer Verein e.V. Stuttgart

[24]**Alexander Hislop,** Christmas and Lady-day, http://beyondbabylon.blogspot.com/2006_12_01_archive.html

[25] **George James Frazer**, *Creanga de aur*, Ed. Minerva 1980, vol.III, p.136, ap. Gabriel Gheorghe, op. cit., p.104) *The Virgin has brought forth, the light is waxing"*

[26] Julia Maria Cristea, op.cit.

[27] **I. Caselli**, *Crăciunul la diferite popoare,* apud Gabriel Gheorghe, op.cit.,p.104

Ecouri ale mithraismului se găsesc în unele colinde româneşti, unde Iisus îmbracă toate atributele lui Mithra (venerat atât în Dacia, unde s-au găsit 280 monumente, cât şi în Moesia Inferior – 90 monumente): „şi pe fața fiului / scrisă-i raza soarelui”.[28] Ecouri apar şi în onomastica românilor: Mitra, Mitrea, Mitru, Mitran, Mitrică, Mitrancă, Mitrofan, Mitroi, Mitruş, Mitrelea, Mitrescu, Mitrican, Mitrici, Mitrin, Mitrovici, Mitruțoiu (chiar tatăl meu se numea Mitruță)[29].

1.9. În studiul *Geneza creştinismului popular al românilor*, **Nelu Zugravu** afirmă că „*Ne -murirea şi postexistența propovăduite de Zamolxe ar fi putut anticipa şi pregăti creştinismul*". [30] Dobândirea nemuririi însemna şi un cod de legi morale: pietate, abstinență, puritate, curaj. Geto-dacii foloseau incinerația, ca sufletul să supraviețuiască purificat în cer, lângă Cel Preaînalt, părintele luminilor, eliberat de învelişul trupului corupt.

2. Împrejurările în care a fost instituită Sărbătoarea *Naşterii Domnului*

Troparul zilei specifică sensul acestei sărbători a Natalității *(Nascere Domini*) : *Naşterea Ta Hristoase, Dumnezeul nostru*... Biserica a încercat să-şi apropie sărbătoarea Crăciunului cu rădăcini milenare, din perioada anterioară, «*necreştină, dar prăznuită de o populație cu trăire creştină*»,[31] dedicând-o Naşterii Mântuitorului, numit Soarele Dreptății.

2.1. Textul din **Noul Testament (Matei 1, 18)** este următorul : *Cristi autem generatio sic erat* (*Iar naşterea lui Iisus Hristos aşa a fost*). Cuvântul grec *genesis* (naştere) a fost tradus in latină, în Vulgata, cu *generatio,-onis* (generare, naştere din părinți) sinonim cu „*natalis*". După **O. Densuşianu, Al. Graur** şi **Al.Rosetti**, apelativul Crăciun derivă din latinescul *creatio.* Biserica nu a întrebuințat şi pe *creatio*, pornind de la sensul lui creare, „de faire naitre du neant". Este un nonsens să legi etimologic numele *Crăciun* de termenul *creatio,-onis*, fiindcă termenul „creare" nu are sensul de „naştere". Iisus Hristos „S-a născut în veci din Tatăl, fiind de o ființă cu Tatăl, şi la plinirea vremii" s-a născut cu trupul, fără păcat, din Fecioara Maria şi de la Duhul Sfânt, cum se afirmă în Crez: „născut, nu făcut, cel de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut".[32]

2.2. Din latinul *natalis* avem însă în română cuvântul *nat*, de unde expresia: *Tot satul îşi are natul*, adică fiecare cu obârşia lui, cu generația (*generatio-onis*) neamului său. Acest cuvânt - *nat (natus*) - nu are legătură cu Crăciunul, precum în apus unde se fixează după marea schizmă.[33]

2.3. Al.Graur mai derivă „*crăciun*" şi din latinescul *calatio*, care însemna „chemare", şi anume chemarea pe care o lansau preoții la zi întâi a fiecărei luni, de unde şi numele de *kalendae*, care se dădea primelor zile ale lunii (cu derivatul *calendar, cărindar*). Dar Crăciunul nu e la o zi de întâi a lunii şi nu presupune nici o chemare[34].

2.4. In textele bisericeşti româneşti numele Crăciun a fost eludat secole întregi (XVI, XVII, XVIII), datorită încărcăturii păgâne a sărbătorii, care asocia la Naşterea Domnului un alai de personaje de neînțeles cu măşti de *Moşi, Cioban, Mut, Plugari, Țigan, Căiuți, Capră/Țurcă, Urs.*

De exemplu în *Cazania de la Govora* - 1642 şi în *Cazania lui Varlaam* - 1643, numele sărbătorii Crăciunului a fost înlocuit cu „Sărbătoarea Născutului". În schimb în texte laice apare şi ca nume al sărbătorii: mitropolitul Sucevei, Ghedeon, şi mai mulți boieri mulțumesc în scris craiului Gh. Racoți pentru un ajutor în bani, pe care se îndatoreau a-i răspunde până în ziua Crăciunului”[35]. Gheorghe Mihăilă îl găseste atestat în sec. al XII-lea: ***crăciun*** (1198)[36]

2.5. Datinile străvechi ale Crăciunului asociate la sărbătoarea împărătească a Naşterii Mântuitorului au persistat de-a lungul secolelor până în zilele noastre în ciuda interdicțiilor.

---

[28] **Romulus Vulcănescu,** *Mitologie română*, Ed. Academiei, Bucureşti 1985, p.387
[29] **Romtelecom**, Lista oficială a abonaților telefonici, Buc.2002, vol.2, p.99-102 (peste 1500 persoane înregistrate)
[30] *Geneza creştinismului popular al românilor*, Institutul Român de Tracologie, XVIII, Bucureşti 1997, p.133
[31] **Gabriel Gheorghe**, op.cit.p.115, sau http://www.gandirea.ro/craciun.php
[32] **Crezul niceo-constantinopolitan (381),** www.crestinortodox.ro/Sfanta_Treime_art_subcat184_242.html
[33] pentru detalii vezi studiul *Etimologia cuvântului Crăciun*, de preot **Ion Ionescu**, postat pe site-ul http://diverse.crestinortodox.ro/Etimologia_cuvantului_Craciun-53-11170.html
[34] http://www.crestinortodox.ro/Despre_cuvantul_Craciun-p53-11170
[35] **N.Iorga**, *Studii şi documente* IV, p.44 -45, apud G. Gheorghe, op.cit.p.112
[36] Academia Română. *Discursuri de recepție*, VIII. (*1990–1995*), Bucureşti, Editura Academiei Române 2005. **Gheorghe Mihăilă**, Cuvintele de origine autohtonă în limba română

Actul de martiraj al Sfântului *Cračun*, (județul Constanța) menționează practicarea acestei sărbători de enoriaşi din toate categoriile sociale în secolul al IV-lea, «în ziua calendelor lui ianuarie... îmbrăcați în piei de capră... urmând obiceiul păgânilor, deşi se numesc creştini»[37]. Acelaşi lucru se semnala şi în vestul Europei. În 742 Sfântul Bonifaciu scria Papei Zaharia (pontif între 741-752), scandalizat că la Roma, de Anul Nou, creştinii, deghizați în animale după obiceiul păgânilor, cântau şi dansau ziua şi noaptea, chiar pe treptele bazilicii Sf. Petru, refuzau din superstiție să împrumute vecinilor foc sau unelte din fier[38]. În spațiul germanic la carnavalul *Julfest* apare personajul *Julbock*. Acesta este un țap confecționat din paie, legat cu o fundă roşie. În mitologia țărilor nordice, zeul tunetelor *Thor* – denumit şi *Donner*, alerga pe bolta cerului într-o şaretă trasă de țapi, iar la solstițiul de iarnă Thor se cobora printre oameni. Țapul lui *Thor* a devenit în țările scandinavice un simbol al Crăciunului. În Finlanda, Moş Crăciun este numit Joulupukki, cuvânt derivat de la Julbock[39]. Conducătorii bisericii au luat poziție şi împotriva obiceiului păgân de a face daruri pe 25 decembrie (obicei care îşi trage originea din Saturnalii, când cei bogați făceau daruri celor sărmani în cinstea vârstei de aur a libertății, când Saturn stăpânea toată lumea cunoscută).

2.6. Iată un exemplu cum la români sărbătoarea moştenită a fuzionat firesc cu creştinismul: « Se spune că Moş Crăciun a găzduit şi ospătat pe Ioan Sântioan. Cică Ioan Sântioan a călătorit cu Maica Domnului şi cu Hristos şi s-au abătut la casele lui Moş Crăciun. După ce s-au ospătat şi au băut, Ioan Sântioan a zis lui Moş Crăciun : *Noi bem şi ospătăm şi nu ne întrebăm cine e mai mare dintre noi.* Moş Crăciun i-a răspuns : *Mare eşti, Doamne, de mărire, de când te-ai născut. Dar eu m-am pârlejit (am fost de față – cu acest prilej,*n.n.*) şi te-am sprijinit în poala de veşmânt şi n-ai dat de pământ »*[40].

Parcă asistăm la Întâmpinarea Domnului de dreptul Simeon bătrânul (sărbătorită în calendar la data de 2 februarie), în ritualul punerii înaintea Celui Preaînalt a Pruncului Sfânt, Fiul Omului, întâi născut din Preacurata Fecioară Maria şi de la Duhul Sfânt.

2.7. «Creştinismul popular, afirmă **Nelu Zugravu**, s-a născut din conviețuirea religiilor în momentul de formare si ascensiune a religiei Mântuitorului în Imperiul Roman, din similitudinea practicilor, din supraviețuirea mitologiilor ancestrale, din revalorizarea simbolurilor preistorice şi din creştinarea unor divinități, credințe şi cutume antice»[41].

Întrucât sărbătoarea Crăciunului era prea adânc înrădăcinată în mentalitatea populară pentru a fi înlăturată, biserica a hotărât să o păstreze închinând-o Naşterii Mântuitorului.

Ion Ghinoiu observă cum creştinismul a vehiculat numeroase practici precreştine pe care, fără să vrea şi fără să ştie, le poartă cu el. Fără creştinism multe credințe şi superstiții nu ar fi ajuns până în secolul XXI.[42] Practicile religioase au fost preluate prin tradiție, fără să existe îndrumări scrise privind de exemplu închinatul spre răsărit, orientarea estică a mormintelor, a altarului bisericilor şi a icoanelor în casă, palma deschisă cu degetele răsfirate ca raze (simbol solar) cu care preoții invocă duhul sfânt şi binecuvântează credincioşii, tămâiatul, aprinsul lumânărilor, primirea şi transmiterea luminii de Paşti, stropirea cu apa sfințită, pomenile etc.

Istoricul **Socrate Scolasticul**, citat de cercetătorul **Nelu Zugravu** susmenționat[43] arată că nici apostolul Petru, nici evangheliştii nu au impus celor convertiți cum să celebreze sărbătorile : «Căci nici Mântuitorul, nici Apostolii n-au impus pentru aceasta nici un precept şi n-au stabilit nici o pedeapsă contra celor ce le-ar comite...

Apostolii n-au cugetat niciodată să prescrie sărbători. Ei n-au avut grijă decât să recomande pietatea».[44] **Mântuitorul** însuşi a spus: «N-am venit să stric, ci să împlinesc»[45]

---

[37] Istoria Ortodoxiei, vol.8, p.93-105, **Asterie al Amasiei**, *Cuvânt împotriva sărbătorii Calendelor*, apud **Nelu Zugravu**, op.cit., p.46

[38]Idem, p.48

[39] **Julia Maria Cristea**, op.cit

[40] **Antoaneta Olteanu,** op.cit., p.557, apud Adrian Fochi

[41] **Nelu Zugravu,** op.cit., p.32

[42] http://datini-obiceiuri.crestinortodox.ro/Anul_Nou_civil-23-12019.html

[43]**Nelu Zugravu**, op. cit., p.36

[44] ***Istoria bisericească***, V, 22, Buc.1897, p.298

[45] **Matei,** 5.17

2.8. La primele popoare creştinate, numele sărbătorii arată exclusiv evenimentul creştin al naşterii Domnului, fără trimitere la străvechea sărbătoare precreştină: latină – Natales, italiană – Natale, spaniolă – Navidad, portugheză – Natal, provensală – Nadal, franceză – Nativité / Nöel, engleză – Nativity / Christmas, rusă – Rozdjestvó, ucraineană – Rizdvò, polonă – Bože Narozdenie, sârbă-croată-slovenă – Bozic, bulgară – Bozik, cehă – Vanoce, slovacă – Vianoce.

Petru Caraman, studiind răspândirea geografică a cuvântului *Crăciun* îl găseşte numai la români şi la locuitorii din imediata vecinătate a graniţelor etnice româneşti: la ucrainienii carpatici *Kerečunj večery*, la slovaci tot *Kračun* (numai la cei din est), la unguri *Karácson*, cu acelaşi sens ca şi la români. Deci reiese că pretutindeni cuvântul e împrumutat de la români.[46]

În concluzie se impune concluzia următoare: la toate popoarele Europei, elementele asociate sărbătorii multimilenare a Crăciunului fac parte dintr-un sistem coerent de reprezentare mitico-rituală a lumii, care dovedeşte continuitatea a unei credinţe monoteiste în Dumnezeul Luminii şi al Dreptăţii. Pretutindeni apare tot aceeaşi, dezvoltare spirituală : cultul solar al Crăciunului, este absorbit organic în sărbătoarea creştină a Naşterii Domnului, o dovadă clară, convingătoare despre **comunitatea de origine** a popoarelor europene.

Această **origine** este **autohtonă, strict europeană** şi **nu indo - europeană** cum s-a susţinut în mod eronat. De ce ? Deoarece cultul soarelui este axiomatic legat de agricultură, iar cercetări arheologice recente precum şi datările cu C^{14} au dovedit că agricultura îşi nu are originea în ţinutul muntos şi arid al Indiei, ci în bazinul carpato-dunărean situat in inima Europei[47]. Munţii Carpaţi şi valea Dunării, au fost habitatul primitiv al castelor de militari şi brahmani care au populat India, aşa cum dovedesc cercetătorii britanici în ***The Cambridge History of India.***[48]

Autohtonii carpato-dunăreni practicau agricultura încă din epoca pietrei (7.800 î.Hr.), arând pământul cu plug din corn de cerb, şlefuit şi placat cu silex.

S-au descoperit depozite de graminee carbonizate în gospodăriile neolitice. Cercetările arheologice ale ***Grupului de lucru Schela Cladovei – Lepenski Vir*** efectuate între 1990 - 2000 au dus la concluzia că agricultura a început la Porţile de Fier.[49]

În acelaşi timp, cercetătorul italian **Marco Merlini** sesizează cu justeţe că recunoaşterea internaţională a primordialităţii civilizaţiei carpato-dunărene are repercusiuni culturale importante asupra identităţii spirituale comune, a celor care sunt trăitori astăzi ăe bătrânul continent Europa, în care : teorema clasică *Ex Oriente lux* este schimbată în *Ex Occidente lux* (…). Aceasta aduce o îmbogăţire şi expansiune a matricei istorice şi culturale pe care se bazează identitatea noastră europeană, pentru că «civilizaţia Dunării este acum considerată, a fi *una* din „mamele" culturii europene moderne».[50]

În ceea ce priveşte **tema** prezentului studiu, sărbătoarea solară a Crăciunului este una din mărcile de străvechime ale neamului românesc şi ale spiritualităţii europene.

---

[46] **Petru Caraman**, Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români şi slavi, Iaşi, 1931, p.35-36

[47]**Marija Gimbutas**, 1989, Civilizaţie şi cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european,. traducere din limba engleză de Sorin Paliga Uluitoarele descoperiri făcute în România şi în alte ţări învecinate după al doilea război mondial, asociate datărilor cu radio-carbon, au făcut posibilă înţelegerea importanţei începuturilor culturii vechi europene", o cultură a unei societăţi de agricultori(s.n.). A devenit de asemenea evident că această străveche civilizaţie europeană precede cu câteva milenii pe cea sumeriană (cuvântul introductiv al autoarei studiului)

[48] ***The Cambridge History of India,*** vol.I, cap.III, *The Arians,* pag 67-71, Cambridge : University Press , 1922 apud **Gabriel Gheorghe**, Studii de cultură şi civilizaţie românească, Fundaţia Gândirea, Buc. 2001, pag.26

[49]"Din 1989 **Clive Bonsall** a coordonat un proiect major de cercetare interdisciplinară la Porţile-de-Fier, in colaborare cu specialişti din Marea Britanie, Ungaria, România, Serbia şi SUA. Cercetarea s-a concentrat asupra perioadei dintre 7.000 şi 5.000 î.Hr., în cursul căreia s-a introdus agricultura în regiune". Studii: **Bonsall, C.; Radovanovic, I.; Boroneant, V**., , international conference on *The Iron Gates in Prehistory: New Perspectives*, Department of Archaeology, 30th March-2nd April, 2000, Oxford: Archaeopress; **Mason, S., Boroneanţ, V. & Bonsall, C**. (1996) *Plant remains from Schela Cladovei, Romania*, *Mesolithic Miscellany*, 17(2): 11–14; **Cook, G.T., Bonsall, C., Hedges, R.E.M., McSweeney, K., Boroneanţ, V. & Pettitt, P.B**. (2001) A freshwater diet-derived ^{14}Creservoir effect at the Stone Age sites in the Iron Gates gorge.*Radiocarbon* 43(2A): 453–460 *http://www.arcl.ed.ac.uk/arch/clivebonsall/page7.htm*

[50]**Marco Merlini**, *Rădăcinile adânci ale civilizaţiei europene*, în revista DACIA magazine, nr.13 din iunie 2004, conferinţă susţinută la Al V-lea Congres internaţional de dacologie, 25-26 iunie, Hotel Intercontinental, Bucureşti.